

Recenze

Krejčová, V., Karcerová, J. Vzdělávací program Začít spolu.

Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy. 1. vyd., Praha: Portál, 2003. 232 s. ISBN 80-7178-695-0.

Nová publikace pedagogického nakladatelství Portál představuje v průměrném rozsahu nejlepší zkušenosti z dosavadního rozvíjení vzdělávacího modelu, který je v českém prostředí známý pod názvem Začít spolu, a to od roku 1994 v oblasti předškolní výchovy a od roku 1996 na úrovni primárního vzdělávání ve vybraných základních školách.

Autorský rukopis a redakční práce obou autorek, které jsou veřejnosti i přes své mládí známé jako skvělé lektorky a koordinátorky modelu Začít spolu, umožnily vytvořit z velkého množství praktického materiálu především didaktické povahy velmi čtivou knihu, jejíž obsah a především forma musí potěšit každého pedagoga a příznivce efektivního a produktivního způsobu školního vzdělávání. V devíti kapitolách nás autorky provázejí jednotlivými problémy, se kterými se učitelé během své práce setkávají, které musí řešit a vyrovnávat se s nimi. Jednotlivé kapitoly jsou řazeny v logickém pořadí tak, že nás autorky nejprve motivují velmi stručnou sugestivní charakteristikou modelu Začít spolu, jehož pedagogická koncepce vychází z pedagogického myšlení respektujícího nikoliv nadřazenost učitele, ale osobnost dítěte. Další kapitoly pojednávají o smyslu a utváření podnětného prostředí okolo dítěte, o plánování a organizaci práce učitele, o průběžném a finálním hodnocení a jeho významu pro rozvoj osobnosti dítěte, o spolupráci školy s rodinou, o principu inkluzivního vzdělávání a jeho problémech a celá kniha končí kapitolami o procesech celkové evaluace modelu Začít spolu v prostředí školy a podmínkami pro zavádění modelu Začít spolu do vlastní třídy či celé školy.

Všechny kapitoly, ať již více teoreticky či aplikačně zaměřené, vykazují stejnou strukturu, které je obsah přizpůsoben tak, aby byl přehledný, srozumitelný a přístupný. To činí z knihy nejen informační studnu, ale i praktickou příručku, kterou lze používat v každodenní vlastní praxi. Každá kapitola je uvedena stručně zpracovanou teorií sledovaného problému v podobě základního textu, který obsahuje východiska, návrh metodických postupů

a popis dosavadních zkušeností. Následují ukázky z autentického prostředí konkrétních tříd a škol, které slouží nikoliv jen jako ilustrace problému, ale především jako praktické důkazy úspěšného využívání možností daného pedagogického modelu se silným inspiračním důrazem. Výše uvedené části kapitol jsou potom komentovány odpověďmi autentických učitelů (spolupracující kolektiv čítal téměř 30 učitelů z 10 základních škol), čímž text získává dimenzi komentáře praktiků k „teoretickému“ uvození problematiky. Každá kapitola je uzavřena odkazy a citacemi na příslušná místa ze standardů programu a standardů učitele Začít spolu, které jsou základními východiskovými mantinely celého pedagogického modelu.

Nemá valný smysl popisovat obsah jednotlivých kapitol, protože bychom opakovali skvěle didakticky a metodicky upravený text knihy. Důležité je, že se autorky spolu s učiteli bez jakýchkoliv povrchných odsuzování tradičního modelu školního vyučování soustřeďují na objasnění efektivity a smysluplnosti pedagogické práce postavené na důvěře v dítě, v jeho vnitřní schopnosti respektovat daný řád a jeho hranice, které jsou dítěti přátelské a umožňují mu aktivně se zapojit do vlastního rozvoje, což je teoreticky opřeno o konstruktivistické přístupy psychologické, pedagogické a sociologické. Autorky velmi citlivě využívají svoji znalost myšlenkového a didaktického odkazu reformně pedagogického hnutí a různých alternativně působících škol ve prospěch velké syntézy dosud efektivních metodických a didaktických zkušeností. Na své si přijdou jistě i příznivci Montessori a waldorfských škol v České republice, pro které může být text jednotlivých kapitol přínosný a použitelný v jejich pedagogické praxi.

Zkušenosti z dosavadního využívání možností modelu Začít spolu ukazují, že celá koncepce velmi dobře odpovídá nejen cílovému zaměření, ale i procesuálním požadavkům navrhované nové celostátní kurikulární koncepce, vyjádřené tzv. Rámcovým vzdělávacím programem jakožto východiskem pro zpracovávání vzdělávacích programů jednotlivých škol. Zájemci zde nenajdou hotové recepty například pro řešení problémů s kázní dětí nebo s prosazováním nefunkční vnější motivace, ale pouze inspirační podněty pro vlastní práci. Jak známo, zkušenosti jsou mechanicky nepřenosné, ale inspirativně a motiválně využitelné, a o to autorkám šlo především. Knihu lze doporučit jako výbornou praktickou pedagogickou četbu všem učitelům, studentům učitelství, rodičům a dětem, ale i teoretikům. Jde o jednu z nejlepších pedagogicky orientovaných knih nakladatelství Portál v jeho dosavadní produkci.

Karel Rýdl

Prášilová, M. Vybrané kapitoly ze školského managementu pro učitele.

Univerzita Palackého: Olomouc, 2003. ISBN 80-244-0676-4.

Tato rozsahem útlá, ale obsahem rozsáhlá a aktuální publikace je ideální pro samostudium, je tedy vhodná pro studenty zejména distanční formy, kteří s její pomocí získají přehled o problematice školského managementu, a mohou se tak lépe připravit na své budoucí učitelské povolání. Inspiraci zde mohou nalézt ale i učitelé současní, ředitelé škol či řídicí pracovníci, kterým jsou systematicky předloženy všechny informace potřebné k procesu změn vedoucích k rozvoji jejich škol.

Kniha je zpracována tak, že umožňuje čtenářům aktivně studovat její obsah. Na začátku každé kapitoly jsou formulovány výukové cíle, následuje vysvětlující text doplněný úlohami k zamyšlení a případovými studiemi. Teoretické pasáže textu velmi oživují případové studie a čtenáře z pasivity vytrhují otázky k zamyšlení spolu s kontrolními úkoly, jejichž správná řešení jsou uvedena v závěru každé kapitoly. V knize nalezneme četné pasáže nazvané „Rozšiřující text“, které přinášejí podrobnější informace o dané problematice. Za každou z jedenácti kapitol jsou uvedeny nejen zdroje, ze kterých autorka čerpala, ale také rozšiřující literatura, ve které čtenáři mohou, v případě zájmu, nalézt podrobnější informace o daném tématu.

Autorka představuje čtenářům text zaměřený na problematiku školského managementu a zdůrazňuje důležitost jeho znalosti v přípravě i praxi učitele. V úvodních kapitolách stručně vysvětluje základní pojmy školského managementu (škola, vzdělávací systém, řízení ve školství aj.), včetně pojmů regulace a řízení a jejich aplikace ve školní praxi. Fenoménu škola je věnována i samostatná kapitola, která nabízí systematicky ucelené informace o vnitřní složitosti tohoto systému, což školu odlišuje od běžné organizace. Druhá polovina knihy začíná problematikou řídicího procesu (rozhodování, plánování, organizování, řízení, kontrola) a autorka zde opět zdůrazňuje význam teoretických znalostí v praktickém životě manažerů, učitelů. Neopomíjí ani oblast personalistiky, vedení lidí a poukazuje na důležitost motivace pro pracovníky. Při objasňování kontroly jako manažerské funkce se čtenáři dozví nejen o evaluaci – vnější kontrole školy, ale i o autoevaluaci – vnitřní kontrole školy. Provádění evaluace a autoevaluace spolu s pedagogickou diagnostikou jednotlivých žáků je nezbytným předpokladem pro kvalitní fungování škol. Závěr knihy je věnován vysvětlení pojmů kultura a klima školy. Publikaci bych vřele doporučila všem (zejména díky svým systematickým a aktuálním informacím), kteří se jakýmkoli způsobem zabývají problematikou školského managementu.

Jana Vašlatková

Stellner, F., Poláček, J., a kol. Internet nejen pro historiky. Jak hledat a najít.

Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0338-6.

Nakladatelství Grada publishing se již dlouhou dobu věnuje vydávání rozličných titulů s právní, ekonomickou, psychologickou nebo například počítačovou tematikou. Knižní nabídku také pravidelně doplňuje populárně-naučná literatura. Počátkem roku 2003 vyšla v tomto nakladatelství další z edice publikací *Internet nejen pro . . .* tentokrát zaměřená na historickou tematiku.

Rozsahem nevelká příručka (112 stran) nabízí řadu užitečných odkazů, které mohou využít převážně historici a učitelé historie ve své výuce. Jak autoři píší, „po zvládnutí příručky budete schopni nejen vyhledávat informace o různých epochách či problémech, ale i používat Internet jako pomůcku při studiu dějin“. Kniha je rozdělena celkem do pěti kapitol.

V první kapitole je, myslím si zdařile a přehledně, vytvořen seznam nejznámějších, ale také nejlepších internetových vyhledávačů, který ocení zejména uživatelé, kteří nejsou v práci s Internetem příliš zběhlí. Autoři zde objektivně popisují jednotlivé vyhledávače, poukazují na jejich klady i zápory, a dávají tím tak uživateli možnost vybrat si vyhledávač podle vlastního uvážení.

Kapitola druhá je zaměřena na instituce. Institucemi autoři rozumí knihovny, časopisy, vydavatelství, encyklopedie, univerzity nebo muzea a galerie. U jednotlivých institucí je uvedeno vždy několik anotovaných internetových adres. Občasná strohost textu, která je však pro publikaci tohoto typu a rozsahu nutná, není na závadu, čtenáři navíc ocení, že u každé internetové adresy je uvedeno, stejně jako v celé publikaci, v jakém jazyce jsou informace na Internetu dostupné.

Stěžejní částí *Internetu nejen pro historiky* je kapitola třetí, ve které najdeme odkazy na internetové stránky zabývající jednotlivými epochami historie. Odkazy jsou zde řazeny chronologicky. Nejprve tedy najdeme odkazy na stránky o pravěku, poté o starověku, středověku, novověku a nejnovějších dějinách, což čtenáři značně usnadňuje orientaci. Na druhou stranu je orientace, a to v celé příručce, ztížena málo výrazným oddělováním názvů kapitol od jednotlivých odkazů. Přehlednosti nepřispívá ani občasná promíchání českých a cizojazyčných odkazů, o jejichž rozdělení, jak se zdá, se autoři snažili. Přesto můžeme v této kapitole najít řadu zajímavých a užitečných adres. Na své si přijdou milovníci archeologie, vojenství, architektury i módy.

Internetové adresy, kde se může čtenář seznámit s jednotlivými pomocnými vědami historickými, jsou uvedeny v kapitole čtvrté. Oproti předcho-

zím kapitolám je zřejmé, že této oblasti není na Internetu věnována tak velká pozornost (což ovšem není chyba autorů příručky). Přesto zde čtenáři najdou odkazy na internetové stránky zabývající se všemi základními pomocnými vědami historickými, počínaje genealogií a heraldikou a konče například numismatikou nebo sfragistikou.

Závěrečná, pátá kapitola, kterou ocení především studenti (v mnohých případech však i učitelé), je věnována pomoci při studiu a lze zde nalézt odkazy na jednotlivé stránky, kde je možné vyhledat například seminární práce nebo referáty. Celkově lze publikaci Internet nejen pro historiky hodnotit pozitivně. Cíl autorů, aby kniha „usnadnila první orientaci v pestré nabídce stránek, které se zabývají dějinami všeho druhu“, se zdá být naplněn, neboť příručka může napomoci jednak odborníkům, učitelům, ale i studentům a jejich efektivnímu využívání Internetu ve škole.

Martin Skutil

Malach, J. Obecná didaktika pro učitelství odborných předmětů.

(Studijní opora pro distanční studium) Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2002, 247 s. ISBN 80-7042-235-1.

Nebývá častým zvykem publikovat recenze na studijní opory k distančnímu vzdělávání. Domnívám se však, že na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity vznikl text, který stojí za povšimnutí.

Rozmach distančního vzdělávání jako formy terciárního vzdělávání je myslím v našem školství patrný. Mnoho vysokých škol se pokouší realizovat tuto formu studia, jejímž nezbytným předpokladem a jádrem je vytvoření studijních textů (studijních opor) pro jednotlivé kurzy. Ať už v tištěné podobě nebo v elektronické formě, vždy jde o text, který musí splňovat vedle odborných kvalit především určité didaktické požadavky. Význam didaktických vlastností distančních studijních textů je nasnadě. Výuka, která probíhá s minimální bezprostřední interakcí učitel (tutor) – studující, potřebuje nutně texty, které mají vysokou úroveň především komunikačních a motivačních vlastností. Na Ostravské univerzitě vzniklo (a stále vzniká) v současné době množství studijních textů pro distanční nebo kombinované studium. Domnívám se, že úroveň jejich didaktického zpracování je různá a že stojí za to upozornit na text, který je podle mého názoru zpracován velmi kvalitně.

Není samozřejmě náhodou, že autorem textu je zkušený vysokoškolský učitel obecné didaktiky PhDr. Josef Malach, CSc. Jde o materiál poměrně rozsáhlý vzhledem k obvyklému rozsahu distančních studijních opor, v tiš-

těné podobě má 247 stran. Přesto se určitě musel autor potýkat s problémem, která témata z širokého záběru obecné didaktiky vybrat. Bylo by samozřejmě věcí odborné diskuse, zda zvolená témata reprezentují jádro obecné didaktiky. Lze konstatovat, že autor se soustředil zejména na proces vyučování – učení a že i problematika vzdělávacích obsahů je nahlížena z hlediska obsahu procesů vyučování – učení, rozvíjení žáků v těchto procesech. Text je rozdělen do deseti relativně uzavřených a komplexních kapitol, věnovaných pojetí procesu vyučování – učení, jeho zásadám, cílům, obsahu, metodám, organizaci, výsledkům a materiálně-didaktickým prostředkům. Samostatné kapitoly se zabývají učitelem a žákem ve výuce.

Celý studijní text má logickou a přehlednou strukturu. Kapitoly jsou zpracovány podle jednotného vzorce. Strukturní prvky jednotlivých kapitol zahrnují nezbytné náležitosti distančních textů, tj. cíle tématu, nové pojmy, shrnutí, odkazy na další studijní opory (videonahrávka a test). Syntetizační funkci textu velmi dobře plní další tři strukturní prvky kapitol – doplňující texty „Z názorů klasiků, z historie“, „Ze světa“ a „Z praxe škol“. Zařazení těchto prvků je velkým přínosem pro celý text. Jsou nejen zdrojem poznatků pro studující, ale také uvádějí konkrétní problém do historického, srovnávacího a praktického kontextu, mají motivační hodnotu a jsou také autorem často využívány jako východisko k otázkám a úkolům.

Zvláštní pozornost si zaslouží myšlenkové mapy, které nejsou v naší učebnicové literatuře často využívány, přestože jde o velmi dobrý způsob strukturování učiva, znázornění uvažování o klíčových problémech tématu a zvláště pro potřeby studujících v distančním vzdělávání je považují za velmi přínosné.

Vlastní teoretická stať v jednotlivých kapitolách je poměrně rozsáhlá. Autor v ní využívá různých způsobů strukturování textu, a to především pomocí grafických prostředků (odrážek, odstavců, rámečků, typů písma atd.), takže se mu do značné míry daří vyhnout se lineárnímu textu, který je obtížnější k osvojení. Výkladový text je proložen objasňováním, zdůvodňováním, řečnickými otázkami, upozorněními na praktické důsledky, podněty k úvahám, vlastními názory a dalšími prostředky motivace studujícího a komunikativnosti textu.

Autor věnoval velkou pozornost práci s cíli jednotlivých kapitol. Jsou jednoznačné, a tudíž kontrolovatelně vyjádřené. Cenné je, že cíle (logicky naprosto převažují kognitivní) nezůstávají na úrovni reprodukce poznatků, ale velmi často je znalost a porozumění předpokladem aplikace osvojeného. Objevují se také cíle na úrovni dalších, vyšších intelektuálních dovedností.

Za nejhodnotnější součást studijního textu považují úkoly, cvičení a příklady, které jsou průběžně včleňovány do textu. Každá kapitola je proložena 4–10 úkoly a cvičeními. Je třeba zdůraznit, že učební úlohy využívají celou

škálu poznávacích činností studujúciho (od úloh na reprodukciu poznatkov až po úlohy vyžadujúci sdelenie poznatkov a tvorivé myslenie). Učebné úlohy jsou nápadité a pestré. Jejich typologie je skutočne veľmi bohatá:

- opírajú sa o uvedené príklady z praxe, historické reminiscencie alebo o prezentované javy súčasnej praxe vo výchove a vzdelávaní v zahraničí,
- vyžadujú aplikáciu znalostí a vlastných skúseností se žák,
- propojujú poznatky z psychológie, špeciálnej pedagogiky alebo dejín výchovy s didaktickými problémami,
- vedú k využitiu prezentovanej teórie k reflexii vlastnej vyučovacej činnosti,
- vyžadujú aplikáciu prezentovanej teórie na konkrétny príklad,
- vedú k úvahám založeným na vlastnej skúsenosti i nově osvojených poznatkoch z didaktickej teórie,
- vyžadujú analýzu pedagogických dokumentů,
- podnecujú priamo produktívnu, tvorivú činnosť studujúcich.

Součástí textu jsou řešení úkolů a cvičení; v případech, kdy je řešení nejednoznačné nebo je založené na zkušenostech a tvorivé činnosti studujícího, je způsob řešení naznačen nebo je uveden příklad. Z grafického hlediska je studijní text na vysoké úrovni, autor využívá grafů, diagramů, schémat, obrázků, symbolů, grafického členění textu a jiných prostředků obrazové komunikace.

Domnívám se, že vznikl text, který lze doporučit ke studiu nejen studentům učitelství odborných předmětů. Přestože je učební text primárně zamýšlený pro studující, kteří už mají určitou praktickou zkušenost s vyučováním, lze jej úspěšně využít i při studiu didaktiky v prezenční formě.

Zuzana Sikorová

Obdržálek, Z. a kol. Didaktika pre študentov učiteľstva základnej školy.

Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave, 2003, s. 180. ISBN 80-223-1772-1.

Významné miesto v príprave budúcich učiteľov, zabezpečujúcich výchovu a vzdelávanie zohráva didaktická teória, ktorá v súčasnosti prehodnocuje a hľadá účinnejšie metódy a formy výchovno-vzdelávacej práce.

Ucelené monografické dielo sa ťažiskovo zaoberá základnými postulátmi koncipovania didaktickej teórie. Aktuálnosť problematiky je hlboko umocnená spoločenskou realitou. Východiskovú pozíciu koncipujú autori na základe poznania historicko-vývojových súvislostí, tradícií, teoretického po-

znania, vlastných dlhoročných skúseností a využitia vedeckého bádania, ako aj dlhoročnej pedagogickej praxe v univerzitnom vzdelávaní.

Výrazným znakom práce je premyslená, logická štruktúra a náležitá obsahová gradácia. Text je rozvrhnutý do jednotlivých kapitol, ktoré sú obsahovo koncipované výstižne. Systém poznatkov je jasne a logicky usporiadaný, čo vytvára dobré východisko pre štúdium.

V úvode publikácie sa autori zamerali na charakterizovanie didaktiky ako vednej disciplíny a zdôvodnili jej potreby. Vystihujúcimi charakteristikami viacerých renomovaných autorov v tejto problematike, ako aj uvedením jednotlivých štruktúrnych úrovní didaktiky, ponúkli komplexný pohľad na didaktiku ako dynamickú a vnútorne sa rozvíjajúcu vedu.

Obsah vzdelávania a s ním súvisiace otázky sa stali predmetom sústreďenej pozornosti autorov, pretože poznatkov v súčasnosti neustále pribúda a nastáva problém výberu podstatných a rozširujúcich poznatkov. Zdôrazňujú, že vzdelávanie je proces, v ktorom sa nadobúdajú a osvojujú poznatky a činnosti, vytvárajú vedomosti a zručnosti, rozvíjajú schopnosti a záujmy. Konštatujú, že v zmysle humanistického prístupu vzdelávanie musí zabezpečovať, resp. plniť aj ďalšie funkcie, tak zo spoločenského, ale i pedagogického hľadiska, pričom podali základné informácie o informatívnej, formatívnej, personalizačnej, kvalifikačnej, akulturačnej, diferenciacnej, selektívnej, socializačnej a humanizačnej funkcii. Autori sem zaradili aj súčasné jednotlivé koncepcie vzdelávania, ktoré vychádzajú z behaviorálneho prístupu k učeniu.

Ďalšie kapitoly sú zamerané na charakterizovanie základných didaktických javov a zákonitostí. Sú obohatené o viaceré modernizačné trendy, ktoré v kontexte s hlavnými didaktickými princípmi zabezpečia lepšie osvojovanie učiva, hlbšie pochopenie, trvalejšie zapamätanie a zvýšený záujem o vyučovanie.

Vyučovacie ciele, ciele výučby, sú kľúčovými didaktickými kategóriami, ktoré určujú účel a zámer výučby, v ktorom je dôležitý výstup a výsledok. Autori precízne rozpracovali pozitíva a negatíva konkretizácie cieľov z hľadiska učebnej činnosti žiakov a uviedli jednotlivé taxonómie, ktoré majú motivovať žiakov k stanoveniu a dosahovaniu vytýčených cieľov v jednotlivých obsahoch vzdelávania.

Základné informácie o správnom výbere obsahu vzdelávania z viacerých hľadísk vo vzájomných vzťahoch a súvislostiach autori veľmi vhodne doplnili o jednotlivé učebné plány a varianty v prehľadných tabuľkách. Obsah vzdelávania odporúčajú skúmať v jeho komplexnom a systémovom usporiadaní a fungovaní, tak v projekčnej, procesuálnej ako aj hodnotiacej rovine.

Primeraný priestor je venovaný vyučovaciemu procesu, jeho jednotlivým fázam, pedagogickej interakcii a komunikácii v cykle vyučovacieho procesu

z hľadiska jednotlivých sekvencií, a osnovaniu podľa časovo-tematických plánov a konkrétnej prípravy na vyučovaciu hodinu. Zvýšená pozornosť diagnóze výkonov učiteľov na základe pozorovania práce jednotlivých úsekov pedagogickej činnosti, štúdia školských dokumentov, rozhovorov a pod. Kapitola o vyučovacích metódach, ich klasifikácii, charakteristike z hľadiska aktivity a samostatnosti žiakov a z hľadiska rôznych didaktických aspektov poukazuje na ich jasné a logické usporiadanie. Jednotlivé charakteristiky, hlavne aktivizujúcich metód, kooperatívneho vyučovania, projektovej metódy, situačnej a inscenačnej metódy, hranie rolí, simulácie, metódy objavovania a pod., autori veľmi jasne vysvetlili, ako aj ozrejmili ich výber. Ten odporúčajú chápať ako systémový prvok vyučovacieho procesu, ktorý je dynamicky prepojený so všetkými prvkami vyučovania.

V predposlednej kapitole autori zhrnuli základné definície o materiálnych didaktických prostriedkoch, ktoré majú za úlohu zefektívniť priebeh vyučovacieho procesu. Správne poukázali na ich dôležitú didaktickú funkciu, ktorá napomáha k dosiahnutiu cieľov vyučovania. Prínosom je, že sa môžu účinne využívať vo všetkých fázach vyučovacieho procesu. Jasne a prehľadne spracovaná kapitola takto ponúka čitateľovi aktuálny prehľad a spôsob využitia učebných pomôcok v pedagogickej praxi.

Záverčná kapitola poskytuje dostatok priestoru na charakterizovanie organizačných foriem vyučovania, ich klasifikáciu podľa rôznych hľadísk. Zámerom autorov bolo vydefinovať požiadavky na vyučovaciu hodinu, poukázať na dôležitosť a význam vychádzok, exkurzií a výletov, na význam domácej prípravy žiakov na vyučovanie, na formy domácich úloh, skupinové vyučovanie a pod., pričom konkrétne pedagogické situácie majú čitateľom ponúknuť zakomponovanie predkladaných návodov do osobného štýlu vyučovania.

Autori publikácie osobitne zdôrazňujú, že pedagogickú činnosť učiteľa chápu ako cieľavedomú a riadenú činnosť, ktorá si vyžaduje okrem špecifickej profesionálnej kvalifikácie aj zručnosti plánovania a projektovania a diferencovaný a individualizovaný prístup k výučbe.

V knihe Didaktika pre študentov učiteľstva základnej školy sa venovala pozornosť kľúčovým otázkam didaktiky, ktorá podáva ucelený pohľad a dostatok vysvetlení o tom, čo je výchovno-vzdelávací proces a v čom spočíva jeho zložitosť a náročnosť. Poskytuje dostatok námetov k tomu, aby prispela k úspešnému riadeniu výchovno-vzdelávacieho procesu v rámci súčasných humanizačných trendov.

Autori v úvode publikácie odporúčajú do pozornosti text pre študentov učiteľstva pre základné školy. V závere môžeme konštatovať, že táto publikácia naozaj umožňuje čitateľovi vytvoriť si kvalitný systém poznatkov v oblasti teoretických základov didaktiky, na základe ktorého si každý môže

uvedomiť, no najmä v praxi uplatniť tvorivý prístup a humánný vzťah k žiakom. Preto možno knihu vrelo odporučiť a využiť ako základnú študijnú literatúru pre všetkých študentov pedagogických a filozofických fakúlt a pre dištančné formy štúdia v učiteľskom i neučiteľskom štúdiu, pretože spĺňa nároky na rámcovú orientáciu v súčasnom didaktickom myslení a stáva sa účinným metodologickým nástrojom, ktorý je nevyhnutný pre prácu moderného učiteľa.

Jolana Manniová

Nelešovská, A., Spáčilová, H. Didaktika III.

Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 53 s.

Ve třetím díle Didaktiky se autorky zabývají základními didaktickými kategoriemi, ke kterým patří vyučovací metody, zásady a organizační formy. Studijní text navazuje na předchozí dva díly a je systémovou součástí širěji zamýšleného pojednání o didaktice.

Řazení jednotlivých podkapitol nevybočuje z obvyklých postupů, tedy od osvětlení pojmů přes klasifikaci k charakteristice. A přece je útlá brožura na první pohled ojedinělá, a to hned v několika aspektech. Především na pouhých 53 stranách naprosto srozumitelně uvádí čtenáře do problematiky pedagogických disciplín. V úvodu každé kapitoly je jednoznačně stanoveno téma, ke kterému je podán historizující pohled s uvedením názorů významných osobností. Bez násilných časových zlomů sledujeme problém až do současnosti, a to v širších souvislostech evropského regionu. Text je proložen citacemi, které se vztahují k úzkému paralelně diskutovanému tématu. Právě tento rys studijní literatury je sympatický. Předkládá celou plejádu názorů, ale nehodnotí, nezobecňuje a nechává na čtenáři, aby si utvořil vlastní úsudek.

Učební text je charakteristický také uvedením nejnovějších poznatků a vývojových tendencí. Jsou předkládány s ohledem na rozvoj současného školství a transformační snahy. Autorky v závěru konstatují, že v textu podávají základní informace, které budou doplňovány dalšími odbornými prameny, prezentacemi a diskusemi o nejnovějších trendech počátečního vyučování.

V oddíle Nové přístupy ke kategorii organizačních forem vyučování se dočteme o důležitém požadavku na vzdělávání pro 21. století, totiž o aktivitě, samostatnosti a tvořivosti:

„Člověk by měl být schopen samostatně si osvojovat nové vědomosti, dovednosti i způsoby jednání. Měl by dokázat získané poznatky a osvojené činnosti tvořivě uplatňovat v praktickém životě. Ve vyučování se proto musí více projevovat vlastní aktivita žáka. Tomu musí být přizpůsobena i orga-

nizační stránka vyučování využitím takových organizačních forem, v nichž by se aktivita, samostatnost a tvořivost žáků mohly uplatnit a dále rozvíjet. A právě takové organizační formy vyučování, jako je například vyučování skupinové či diferencované, jsou výsledkem snahy sladit celý obsah vzdělávání s novými formami vyučování z hlediska aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků.“

Didaktika III autorek Aleny Nelešovské a Haňy Spáčilové je odborným studijním textem, který ocení nejen studenti pedagogických fakult, ale i odborná veřejnost. Evidentní zájem o tuto práci si vyžádalo druhé vydání. Za zmínku stojí i vysoká jazyková úroveň publikace.

Jana Bednářová

Maňák, J., Švec, V. Výukové metody.

Brno: Paido, 2003, 219 s.

Potreby súčasnej školy si vyžadujú stále novšie spôsoby výuky. Pojatie metód – ako ciest na dosiahnutie cieľa – sleduje línie modernej pedagogiky. Pri rešpektovaní aktivity a samostatnosti žiaka, ako tendencie na sebarozvoj človeka sa výuka nezaobíde bez vhodných metód práce. O ich prehľad sa úspešne pokúsili autori tejto knihy.

Publikácia obsahuje úvod, štyri samostatné kapitoly (Teoretické východiská výukových metód, Klasické výukové metódy, Aktivizujúce výukové metódy, Komplexné výukové metódy), zaujímavo koncipovaný záver, prehľad schém a tabuliek, menný a vecný register a odporúčanú literatúru.

Osvedčený autorský tandem J. Maňák – V. Švec odpovedá na potreby súčasnej školy tejto doby. Postrehol nutnosť inovácie osvedčenej tradície reflektujú život v spoločnosti a škole. Monografia je inšpiráciou pre prácu a dobrým sprievodcom pri hľadaní štýlu učenia a k vlastnej kreativite pri zavádzaní inovácií v danej oblasti.

Nehodnotí, nemoralizuje. Stručne načrtáva súčasný stav klasických a komplexných metód výuky. Doplnená je množstvom schém, ktoré robia z tejto knihy modernú a prehľadnú učebnicu, ktorú si prax priam pýta.

V závere autori uvádzajú: „Snažili sme sa, aby text nebol príliš teoretický, ale ani prakticistický, aby poskytoval hodne užitočných informácií, ale hlavne aby inšpiroval k vlastnému tvorivému hľadaniu a zkvalitňovaniu praxe.“ Po prečítaní knihy môže čitateľ plne súhlasiť s vyjadrením autorov a verím, že kniha bude prínosom pre prax, k ďalšej tvorivej diskusii a pomôckou pri riešení problémov školskej teórie a praxe.

Štefan Chudý

Objednávka

Objednávám(e) Pedagogickou orientaci č.,
objednávám(e) předplatné Pedagogické orientace na r. 2004 a žádám(e)
o její zaslání (zasílání) v počtu exemplářů na adresu

Datum: Podpis:

Pedagogická orientace, Brno 2003, č. 4 Odborný čtvrtletník a zpravodaj ČPDŠ

Redakční rada

Předseda: Prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc. (Brno)
e-mail: predseda@cpds.cz

Ved. redaktorka: Doc. PhDr. Zdenka Veselá, CSc. (Brno)
PhDr. Dana Knotová, Ph. D. (Brno)
PhDr. Jana Kohnová (Praha)
Doc. PhDr. Milena Kurelová, CSc. (Ostrava)
PhDr. Dana Tomanová, CSc. (Olomouc)
Mgr. et Mgr. Jana Doležalová (Hradec Králové)

Adresa redakce: PhDr. Dana Knotová, Ph. D.
Ústav pedagogických věd
FF MU, Arne Nováka 1, 660 88 Brno
e-mail: redakce@cpds.cz

*Administrace
a sekretariát:* PaedDr. Marta Rybičková, Veletržní 3, 603 00 Brno
tel. (zázn.), fax: 543 23 27 22,
e-mail: sekretar@cpds.cz

Internet: www.cpds.cz

Vydala: Česká pedagogická společnost
v nakladatelství KONVOJ, spol. s r. o., Berkova 22,
612 00 Brno, e-mail: konvoj@konvoj.cz

ISSN 1211-4669